

ОЦІНКА ВПЛИВУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В МЕЖАХ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

*Шершун С.М., к.ю.н., здобувач Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України, м. Київ, Україна*

Україна, задля забезпечення національної безпеки, зосереджує свої зусилля і ресурси на такому пріоритеті сталого розвитку як екологічна безпека і раціональне природокористування, підтримання яких досягається за рахунок збалансованого використання, розвитку прогресивних технологій і доцільного відтворення природно-ресурсного потенціалу країни. При цьому стратегічними цілями є збереження довкілля та забезпечення екобезпеки, а також ліквідація екологічних наслідків господарської діяльності в умовах зростаючої економічної активності та глобальних змін клімату.

Запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, а також оцінка ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах є метою екологічної експертизи, яка є самостійним видом екологічного контролю та має суцього попереджувальне значення, оскільки здійснюється, як правило, до початку еколого-небезпечної діяльності. В Україні вона проводиться понад 20 років.

Екологічна експертиза базується на таких основних принципах:

- презумпція потенційної екологічної небезпеки будь-якої господарської та іншої діяльності, що намічається;
- обов'язковість проведення державної екологічної експертизи до прийняття рішення о реалізації чи впровадженні об'єкта експертизи;
- комплексність оцінки впливу на довкілля господарської та іншої діяльності і його наслідків;
- обов'язковість обліку вимог екологічної безпеки при проведенні експертизи;
- достовірність і повнота інформації, яка надається на експертизу;
- незалежність експертів екологічної експертизи при здійсненні ними своїх повноважень;
- наукова обґрунтованість, об'єктивність та законність висновків екологічної експертизи;

- гласність, участь громадських організацій (об'єднань), облік суспільної думки;

- відповідальність учасників екологічної експертизи (замовника, підрядчика, споживача) за організацію, проведення і якість експертизи.

Тобто, екологічна експертиза – це встановлення відповідності запланованої господарської діяльності екологічним вимогам.

У складі документів, які подаються на екологічну експертизу повинні бути такі групи матеріалів:

- оцінка впливу на довкілля діяльності, що намічається (ОВНС);
- позитивні висновки і узгодження органів державного нагляду і контролю, а також органів місцевого самоврядування;
- матеріали обговорення запланованого об'єкта реалізації з громадськими організаціями і суспільством.

Тобто, проведення оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) як би випереджає проведення державної екологічної експертизи. Дане поняття введене в практику проектування і державної екологічної експертизи у 1989 р. ОВНС має передувати прийняттю рішення про здійснення того чи іншого проекту. Така оцінка є обов'язковим елементом всіх стадій розробки проектних матеріалів на здійснення господарської та іншої діяльності, яка може негативно впливати на стан природних ресурсів, здоров'я і умови життя населення.

Учасниками ОВНС є замовник, який фінансує та організовує проведення ОВНС (готує документацію, організовує громадські слухання пропозицій про можливість реалізації запланованої діяльності на конкретній території), і розробник, який безпосередньо проводить ОВНС (розглядає і враховує екологічні умови і вимоги при підготовці документації, що обґрунтовується).

Для виявлення та вжиття необхідних заходів щодо попередження можливих і неприйнятних наслідків розробником документації, яка обґрунтовується повинні бути розглянуті:

- цілі реалізації задуму або передбачуваного проекту;
- розумні альтернативи запланованій діяльності;
- характеристика проектних та інших пропозицій в контексті існуючої екологічної ситуації на конкретній території з урахуванням раніше прийнятих рішень про соціально-економічний розвиток;
- відомості про стан навколишнього середовища на території передбачуваної реалізації запланованої діяльності у відповідних просторових і часових рамках;

- можливі наслідки реалізації запланованої діяльності та її альтернатив;
- заходи по запобіганню неприйнятних для суспільства наслідків здійснення прийнятих рішень;

- пропозиції щодо розробки програми моніторингу реалізації підготовлених рішень і плану післяпроектного екологічного аналізу.

Матеріали ОВНС надаються у складі проектної документації уповноваженим державним органам для експертної оцінки і повинні всебічно характеризувати результати оцінки впливів на природне, соціальне, включаючи життєдіяльність населення, і техногенне середовище та обґрунтовувати допустимість запланованої діяльності.

Матеріали ОВНС розробляються на підставі інженерно-екологічних, санітарно-гігієнічних, інженерно-технічних вишукувань і досліджень на базі сучасних методик і технічних засобів. Вихідними даними для виконання ОВНС є усі наявні фонові дані, що характеризують стан довкілля на досліджуваній території, дані моніторингу, результати інженерно-технічних і інших вишукувань минулих років, картографічні, геолого-гідрологічні матеріали та інша інформація.

За наявності впливів запланованої діяльності на території сусідніх держав, ОВНС виконують з урахуванням вимог Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, яка ратифікована Україною 19.03.1999 р.

Основними завданнями ОВНС є:

- загальна характеристика існуючого стану території району і майданчика (траси) будівництва або їх варіантів, де планується реалізація об'єкта господарської діяльності;

- розгляд і оцінка екологічних, соціальних і техногенних факторів, санітарно-епідеміологічної ситуації конкурентно-можливих альтернатив (у тому числі технологічних і територіальних) планової діяльності та обґрунтування переваг обраної альтернативи та варіанта розміщення;

- визначення переліку можливих екологічно небезпечних впливів (далі – впливів) і зон впливів планованої діяльності на навколишнє середовище за варіантами розміщення (якщо рекомендується подальший розгляд декількох);

- визначення масштабів та рівнів впливів планованої діяльності на навколишнє середовище;

- прогноз змін стану навколишнього середовища відповідно до переліку впливів; 6) визначення комплексу заходів щодо попередження або обмеження

небезпечних впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, необхідних для дотримання вимог природоохоронного та санітарного законодавств і інших законодавчих та нормативних документів, які стосуються безпеки навколишнього середовища;

- визначення прийнятності очікуваних залишкових впливів на навколишнє середовище, що можуть бути за умови реалізації всіх передбачених заходів;

- складання Заяви про екологічні наслідки планованої діяльності.

Можна зазначити, що ОВНС має певну схожість з екологічною експертизою:

- проводиться у зв'язку з підготовкою та прийняттям рішення про господарську та іншу потенційно небезпечну для навколишнього середовища діяльність;

- їх об'єднує спільна мета.

Але вони мають і ряд відмінностей:

- якщо ОВНС відповідає на питання допустимості впливу запланованої господарської діяльності на навколишнє середовище, то екологічна експертиза – на питання про допустимість реалізації такої діяльності;

- ОВНС проводиться за об'єктами господарської діяльності, а екологічна експертиза має своїм об'єктом і нормотворчу діяльність;

- проведення ОВНС є обов'язковим лише по об'єктах, що ввійшли до переліку, а екологічна експертиза обов'язкова для всіх об'єктів, які можуть негативно вплинути на навколишнє середовище;

- ОВНС проводиться юридичною особою, що має ліцензію на таку діяльність, а екологічна експертиза – державним органом, тобто вони мають різну юридичну силу.

Отже, можна констатувати, що правове регулювання екологічної експертизи в Україні знаходиться у постійному розвитку, метою якого є адаптація цього виду діяльності до потреб природоохоронної практики, а основним завданням тут є чітке відмежування екологічної експертизи від інших видів експертної діяльності в Україні, визначення її як завершальної стадії оцінки впливу на навколишнє природне середовище.

Список літератури:

1. Єндрюшка Є. Оцінка впливу на довкілля та участь громадськості: аналітичний порівняльний огляд європейського й українського законодавства

та рекомендації щодо впровадження європейських стандартів в Україні / Є. Єндрюшка, Є. Алексєєва, Д. Скрильніков. – Львів: ЕПЛ, 2013. – 96 с.

2. Закон України «Про екологічну експертизу» № 45/95–ВР від 9 лютого 1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

*Шкуратов О.І., к.е.н., с.н.с., зав. відділу економіки природокористування в
агросфері, Інститут агроєкології і природокористування НААН,
м. Київ, Україна*

Сталий розвиток аграрного сектора, стабільне економічне зростання сільськогосподарського виробництва, що не приводить до істотних деградаційних змін навколишнього природного середовища, можуть бути забезпечені шляхом приведення у відповідність економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників з екологічними вимогами, тобто екологічною безпекою аграрного виробництва.

Сьогоднішнє реформування економічних відносин в аграрному секторі не повною мірою торкається природокористування і охорони навколишнього середовища, а в екологічному регулюванні застосування ринково орієнтованих економічних методів господарювання є недостатнім. На нашу думку, визначальною є необхідність здійснення інституціональних змін на основі формування нової системи цінностей.

Усе це зумовлює актуальність застосування інституціонального підходу для обґрунтування необхідності підвищення якості життя населення та забезпечення раціонального природокористування, тобто сталого розвитку аграрної сфери. А оскільки розвиток аграрного сектора економіки країни в значній мірі зумовлюється відносинами людей і природи, то формування збалансованої системи природокористування, адекватну структурну перебудову виробничого потенціалу економіки та підвищення суспільної екологічної свідомості нині варто віднести до основних пріоритетів в галузі охорони навколишнього природного середовища як в цілому по Україні, так і в сільському господарстві зокрема.